

Збірник тез та рекомендацій

за результатами Круглого столу

**«МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВИХ
ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ І ОКУПАЦІЇ КРИМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ»**

Київ - 2017

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Копійка В.В. - директор Інституту міжнародних відносин, доктор політичних наук, професор – голова оргкомітету;

Кориневич А.О. - координатор з наукової роботи Інституту, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин;

Медведєва М.О. - доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин;

Андрущенко С.В. - кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин;

Рогуля К.С. - студентка I курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, головний організатор Круглого столу від Ради студентів Інституту міжнародних відносин;

Герасименко Д.В. - студентка I курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, організатор Круглого столу від Ради студентів Інституту міжнародних відносин;

Пуля Т.В. - студентка I курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, організатор Круглого столу від Ради студентів Інституту міжнародних відносин.

Матеріали Круглого столу «Міжнародно-правові аспекти наслідків військових дій на сході України і окупації Криму та їх вплив на довкілля України». – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2017.– 21 с.

До збірника увійшли тези учасників, представлені на Круглому столі «Міжнародно-правові аспекти наслідків військових дій на сході України і окупації Криму та їх вплив на довкілля України» та рекомендації за результатами Круглого столу, який відбувся 15 листопада 2017 року в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Роботи опубліковані в авторській редакції. Оргкомітет не несе відповідальності за достовірність інформації та будь-яких відомостей, поданих в рукописах.

Укладач збірника: Рогуля К.С.

Редактор збірника: Рогуля К.С.

Зміст

1. Передмова	5
2. Тези учасників Круглого столу	6
3. Рекомендації щодо державної політики України за результатами Круглого столу	20

Передмова

Наслідками збройної агресії Російської Федерації, окрім людських втрат, є значна шкода екологічним системам та природним ресурсам, завдана у результаті порушення норм міжнародного та національного права. Екологічна ситуація на Донбасі, яка тривалий час перебувала у кризовому стані, у період воєнних дій набула ознак екологічної катастрофи. Екологічні проблеми постають, зокрема, і у політичному вимірі та потребують негайного реагування.

Наразі є очевидною необхідність максимального використання найкращих міжнародно-правових практик для проведення інформаційно-роз'яснювальної, проактивної дипломатичної діяльності з міжнародними партнерами України та в рамках міжнародних організацій і можливого притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності за шкоду, спричинену довкіллю України, внаслідок агресії Російської Федерації проти України.

Екологічна проблематика, як наслідок фактичної окупації Криму та збройного конфлікту на Донбасі, ставить перед Україною низку питань у сфері моніторингу екологічної ситуації та управління екологічними ризиками у відповідності до стандартів ЄС та положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 2014 року, а також широкими міжнародними зобов'язаннями в рамках Паризької угоди 2015 року та Очікуваного національно-визначеного внеску України. Військова та енергетична політика Росії на окупованих українських територіях також має бути врахована при оцінці екологічної шкоди території України.

Дата	15 листопада 2017 року
Місце	Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Мельникова, 36/1), Зал вченої ради (3 поверх)
Модератори	д.ю.н., проф. Марина Медведева к.політ.н., доц. Світлана Андрущенко

Тези учасників Круглого столу

Юлія Скакун, кандидат юридичних наук, доцент, Перший проректор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

- Сьогодні існує низка проблем, пов'язаних з освітою; наразі 200 дітей з тимчасово окупованих територій навчаються в інших регіонах України;
- на базі ТНУ імені В.І. Вернадського створено освітній центр «Крим - Україна», який допомагає дітям з Автономної Республіки Крим вступати до українських вищих навчальних закладів за спрощеною процедурою;
- у студентів ТНУ імені В.І. Вернадського немає необхідних документів для вступу до українських ВНЗ, зокрема, паспорту громадянина України, українського атестату про середню освіту, ідентифікаційного коду і тд.; але при цьому ці студенти не складають ЗНО;
- на території Криму не вивчається українська мова, тільки одна школа факультативно викладає українську мову;
- анонімність прізвищ дітей: зашифровка прізвищ дітей, бо сім'ї переслідуються;
- Україна в 2014 році після анексії почала визнавати дипломи ВНЗ, розташованих в АРК;
- одна з найбільших проблем – фінансова;
- Закон про окуповані території не передбачає вирішення фінансового питання через брак коштів, зокрема, щодо безкоштовного продовження навчання та можливість отримати місце в гуртожитку;
- ТНУ імені В.І. Вернадського відновив спеціальність за екологічним напрямом та інші 20 спеціальностей.

Дмитро Клиновий, кандидат економічних наук, доцент,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку Національної
академії наук України»

- Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» проводить спільну роботу з представниками міжнародних організацій;
- у 2015-2016 роках було пораховано втрати національного багатства в результаті воєнних дій;
- у журналі «Оборонний вісник» було опубліковано серію статей «Що втратила Україна» та «Втрати національного багатства»;
- у Донецькій області поза контролем України знаходиться 43% природно-ресурсного потенціалу; загальна вартість природного багатства - 59.4 млрд грн.;
- у Луганській області поза контролем України – 69% природно-ресурсного потенціалу; загальна вартість природного багатства - 68, 4 млрд. грн.;
- у Криму Україна не контролює 100% природно-ресурсного потенціалу, який було оцінено у 65,9 млрд грн.;
- загальні втрати природного багатства становлять 193 млрд. грн., приблизні втрати виробничого потенціалу становлять біля 300 млрд. грн., найбільші втрати у людському потенціалі були оцінені в обсязі 2,5 трлн. грн., при цьому загальні втрати становлять 3 трлн. грн.;
- у статті «Втрати національного багатства», журнал «Оборонний вісник» №10, 2016 р. розглядаються основні заходи та сценарії з деокупації території від хорватського до боснійського сценаріїв та повернення контролю над цими територіями та екологічного контролю над природними ресурсами.

Ірина Лоїк, Старший асистент проектів економіко-довкільної програми Координатора проектів ОБСЄ в Україні

- ОБСЄ наразі працює над завершенням стратегії імплементації інформаційної системи моніторингу; презентація відбудеться 25 листопада поточного року;
- було представлено звіт про відібрані проби ґрунту; результати досліджень показали невисокий рівень забруднення ґрунту, при цьому підвищений вміст елементів ртуті, кадмію, стронцію та інших елементів;
- створення інформаційного моніторингу довкілля, де в реальному часі відображатиметься інформація по точкам;
- ресурс буде передано Міністерству екології та природних ресурсів України;
- ці дії мають стати частиною державних завдань в середньостроковій перспективі.

Тимур Короткий, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету “Одеська юридична академія”

- У рамках оціночної місії Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ) було проведено моніторинг стану довкілля на сході України та підготовлено відповідний міжнародно-правовий аналіз, що має бути опублікований;
- шкода, завдана Росією на сході України та в Криму є більшою аніж шкода, завдана безпосередньо воєнними діями;
- необхідно сформулювати запит до профільних ЦОВВ, зокрема до Міністерства екології та природних ресурсів України, чи можливе створення в їх рамках органу за участі представників інших державних органів, експертів, екологів, правозахисників з метою оцінки заподіяної шкоди з боку Російської Федерації.

Борис Бабін, доктор юридичних наук, професор, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим

- Міжнародній спільноті потрібні факти (доказова база) забруднення та знищення екосфери;
- відсутність належного реагування з боку держави;
- екологічними питаннями в нашій державі сьогодні займаються гуманітарії, таким чином, в Україні немає належних екологічних та технічних досліджень;
- існує ініціатива створити майданчик для оцінювання шкоди, в тому числі і на непідконтрольних територіях;
- треба організовувати науково-дослідницькі проекти та залучати кошти для їх реалізації;
- Росія використовує екологічну «карту», неврегульованість територіальних суперечок та юридичні колізії у просуванні та захисті своїх інтересів у Криму та на Донбасі;
- спроби України підняти проблематику екологічних питань в міжнародних інстанціях будуть супроводжуватись відповідним наративом країни-агресора;
- на сьогодні найбільш перспективним є розгляд екологічного фактору у процесі арбітражу при Міжнародному кримінальному суді;
- у питаннях забруднення морських акваторій головна проблема полягає у незаконному видобутку Росією енергоносіїв на Чорноморському шельфі; ця проблема стає нагальнішою через брак документів з боку професійних екологів на рівні експертних документів, які можна подавати в міжнародні інстанції.

Ескандер Барієв, Голова правління
Кримськотатарського ресурсного центру, член Меджлісу
кримськотатарського народу

- Резолюція Третього комітету ООН є спільною роботою дипломатів, представників Меджлісу, кримськотатарського народу та правозахисних організацій;
- важливою є консолідована дипломатична робота на всіх рівнях для деокупації Криму та Донбасу;
- у контексті екологічних питань відсутній моніторинг на окупованих територіях для формування доказової бази;
- іноземні дипломати самі наголошують, що екологічна ситуація на сході України та в Криму є небезпечною та несе загрозу всій Європі; це загроза не тільки для України, а й для Європи також, що може стати приводом для нових санкцій проти РФ;
- велику роль грають громадські та правозахисні організації; за останні півтора роки провели 60 відповідних заходів та приймали участь у роботі на міжнародних майданчиках;
- Кримськотатарський ресурсний центр у 2015-2016 роках працював над стратегією публічної дипломатії кримських татар;

- 6 цілей стратегії: кримські татари, як європейський народ; створення глобальної мережі друзів та партнерів кримськотатарського народу; підвищення обізнаності щодо кримськотатарського народу як корінного народу Криму; вразити світ творчим та ненасильницьким опором окупації та створити потенціал для надійної та швидкореагуючої публічної дипломатії; забезпечити довготермінову стійкість публічної дипломатії кримських татар;
- при розробці стратегії враховувався вже існуючий досвід, та були проведені ефективні кампанії на міжнародних майданчиках;
- у риторичі щодо екологічних систем АРК варто враховувати право корінного народу використовувати власні ресурси, чим можна залучити союзників у вигляді 300 млн. представників інших корінних народів;
- Росія не тільки окупувала Крим як територію, вона ще й не враховує позицію корінного населення щодо дбайливого використання екологічних ресурсів;
- має бути систематизована державна політика щодо моніторингу екологічних систем на тимчасово окупованих територіях;
- необхідно максимально привернути увагу міжнародних організацій щодо проведення моніторингу через фото- та відеоматеріали кримськотатарських активістів;
- сьогоднішній круглий стіл має стати початком у серйозній роботі, адже наразі відсутній контент англійською, німецькою, французькою та іспанською мовами у закордонних виданнях щодо екологічної проблематики; в рамках Інституту міжнародних відносин може бути створена лабораторія, до роботи якої можуть бути залучені студенти цього інституту;
- Кримськотатарський ресурсний центр міг би сприяти та заохочувати молодь до роботи в рамках міжнародних майданчиків.

Вікторія Мозгова, Прокурор прокуратури Автономної Республіки Крим

- Прокуратура АРК розпочала кримінальне провадження щодо забудівлі Керченського мосту в кінці лютого 2017 року за статтею 236 Кримінального кодексу України «Порушення правил екологічної безпеки»;
- будівництво цього мосту знищило екологічну інфраструктуру острова Тузла через використання його РФ як будівельного майданчика для мосту;
- РФ у порушення всіх дво- та багатосторонніх угод розпочала будівництво цього мосту; екологічну систему, порушену будівництвом мосту, вже неможливо буде відновити; за оцінками експертів, укріплення берегів обійдеться у 10 млрд. гривень;
- проводиться комплексна комісійна, інженерна, екологічна експертиза та подаються різного роду запити;
- вже направлено запит до міжнародних інституцій та профільних експертів для оцінювання шкоди, завданої будівництвом цього мосту; наразі забудовники мосту знаходяться в санкційних списках;
- екологічні наслідки будівництва мосту торкнуться й інших чорноморських держав;
- наразі вивчається питання щодо можливості відкриття кримінальних проваджень у міжнародних судах.

Олексій Василюк, експерт (еколог) Міжнародної благодійної організації «Екологія- Право-Людина»

- Організація «Екологія- Право- Людина» проводить моніторинг наслідків воєнних дій;
- дати оцінку завданій шкоді неможливо через масштабність проблеми, однак, організації вдалось оцінити порушення, пов'язані з природно- заповідним фондом, а саме, – пошкодження об'єктів природно- заповідного фонду;
- перші українські заповідники, що створювались, окрім заповідника «Асканія Нова», знаходяться на окупованих територіях Донбасу;
- в рамках дослідження організація звернулася до НАСА з метою отримання фото- та відеофіксацій процесів, що дозволило порахувати збитки;
- станом на сьогодні пошкоджено близько 80 об'єктів фонду; за пілотними розрахунками збитки, внаслідок пожеж та обстрілів Донецького кряжу, становлять 14 млрд. грн.; це 1/10 всіх лісів фонду, які згоріли в зоні АТО;
- має бути утворений підрозділ в ЦОВВ, метою якого буде здійснення підрахунів збитків;
- збитки з шкоди докiллю ростуть кожен день.

Катерина Полянська, кандидат географічних наук, еколог Міжнародної благодійної організації «Екологія- Право-Людина»

- Україна є стороною Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, в рамках якої є безпосереднім учасником розвитку національної території смарагдової мережі; головним розпорядником від України є Міністерство екології та природних ресурсів;
- Україна є учасником Рамсарської Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів; на Донбасі та в Криму існують такі зони, що підпадають під захист; воєнні навчання, випробування завдають найменшої шкоди господарствам і об'єктам, однак проводяться на природних територіях, що завдає збитки екологічній системі;
- зміни в довкіллі впливають на різні групи впливу: від локального - здоров'я людей до великих екосистем Чорного та Азовського морів;
- що стосується водних ресурсів, то тут важливими є інфраструктурні та логістичні пошкодження об'єктів водопостачання (наприклад, відключення електроенергії);
- будова Керченського мосту призведе до більш суттєвих збитків довкіллю;
- важливим також є питання забруднення ґрунтів важкими металами та замінованість територій;
- вплив обстрілів та пожеж: зокрема, через артилерійські обстріли було пошкоджено Авдіївський та Ясинівський коксохімічний заводи, Лисичанський нафтопереробний та Краматорський верстатобудівний завод, «Точмаш» та «Стирол». Небезпеку для довкілля можуть нести й попадання снарядів до місць концентрації небезпечних речовин, таких як бурові установки, газо-, нафто-, аміакопроводи.

Андрій Наджос, заступник Директора департаменту Європейського Союзу і НАТО Міністерства закордонних справ України

- Угода про асоціацію запрацювала у повному обсязі у вересні цього року, на рік пізніше, ніж могла б, через позицію Нідерландів;
- одна з головних проблем – це фізичний доступ до території;
- необхідно використовувати в повній мірі інструменти класичної дипломатії в контексті колізійних ситуацій – міжнародні інституції або конвенції, учасником яких є Україна;
- єдиний раз, коли Моніторинговій місії Ради Європи з прав людини в Україні вдалося здійснити візит до АРК, був 2016 року, коли Уповноважений Генерального секретаря Ради Європи отримав дозвіл від української та російської сторін та поїхав у Крим, щоб оцінити стан справ у сфері прав людини та інше. Доповідь була ухвалена на засіданні Комітету міністрів Ради Європи з висновком про те, що російська сторона закликається до співпраці з міжнародними інституціями. З Росією, станом на сьогодні, складно вести переговори, оскільки вона не виконує рішення КМРС. З моменту окупації було ухвалено 14 рішень;
- що стосується забруднення окупованих територій Луганської та Донецької областей, то найбільше, про що говорять європейські колеги, так це про страшну ситуацію, пов'язану з обстрілами Авдіївського коксохімічного заводу. А відкачка води із затоплених шахт призводить до підвищення рівня природної радіації та контамінації басейну Азовського моря;
- у Міністерства закордонних справ України декілька інструментів впливу: розповідати міжнародній спільноті та тримати «живим» питання санкцій, які, зокрема, запровадили ЄС проти РФ;
- МЗС протягом трьох останніх років ініціює візити європарламентарів, представників Європейської Комісії на лінії зіткнення; останній – вересень 2017 року біля Авдіївки;
- є проблема з водопостачанням на тимчасово окупованих територіях;
- у жовтні 2017 року проведено засідання ЄВРОНЕСТ; резолюція закликає РФ приділяти значну увагу проблемам екології; РФ не вважає себе стороною конфлікту, тому відсторонюється від процесів;
- було погоджено з Прокуратурою АР Крим спільно опрацювати можливість проведення 5 раунду консультацій у Брюсселі по правовим наслідкам тимчасової окупації Криму; також сформовано прохання до держав-членів ЄС поширити санкційний список на компанії-забудовники Керченського мосту.

Леся Карнаух, Директор Департаменту стратегії та європейської інтеграції Міністерства екології та природних ресурсів України

- З 2014 року після початку агресії Міністерство екології та природних ресурсів України приймає активну участь у дипломатичній діяльності; наприклад, у листопаді 2017 року в Женеві відбулося засідання комітету екологічної політики Європейської економічної комісії ООН, там присутній тільки російський представник; інший політико-екологічний фронт в Женеві;
- Міністерство відчуває брак систематизованої та консолідованої інформації та підтримує ОБСЄ в проекті моніторингу; надзвичайної ваги в ньому набуло дослідження організації «Екологія-Право-Людина»;
- протидію загрозам з боку РФ в контексті екології можна розділити на 2 частини: Крим та Донбас; ситуації не можна порівнювати, вони суттєво різні;
- по Криму екологічна ситуація трошки краща, бо немає воєнних дій, і міжнародно-правова позиція трохи сильніша – є факти порушення вимог міжнародного права, які можна використовувати;
- по Донбасу – важко класифікувати злочини проти екології; перша спроба класифікації таких дій була представлена на Генеральній Асамблеї ООН з питань навколишнього середовища в 2016 році в Найробі; на початку грудня 2017 року відбудеться 3 засідання асамблеї, де Україна спробує посилити власні позиції, але за умови консолідованої підтримки;
- українські делегації не чисельні, що не дозволяє мати розширений склад за участю науковців і експертів, дослідників з неурядових організацій;
- варто долучати студентів та науковців в рамках українських делегацій;
- проведення екологічних кампаній з метою привернення уваги було б доцільним.

Віктор Савінок, аспірант кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

- шахтні води завдають шкоди інфраструктурі шахтарства; води змішуються;
- технології, що використовувались для викачки води застаріли;
- з початком агресії та після «націоналізації» припинила роботу ціла низка шахт, відповідно викачування вод;
- такий стан справ є небезпечним для інфраструктури всього регіону;
- реальною ситуацією ніхто не володіє через відсутність доступу до непідконтрольних територій та коштів;
- необхідно провести модернізацію обладнання шахт на непідконтрольних територіях, створити міжвідомчу робочу групу з питань оцінки потенційної шкоди, завданої непідконтрольним територіям, оцінки фінансових втрат.
- необхідно порушувати екологічні питання на засіданнях РНБО і Трьохсторонньої контактної групи;
- вбачається за доцільне розширювати взаємодію з ОБСЄ.

Антон Кориневич, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

- Злочини проти міжнародного права (у нашій доктрині – міжнародні злочини) включають 4 категорії: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини, агресія;
- треба зважати на те, що Міжнародний кримінальний суд не має юрисдикції щодо агресії;
- у національному кримінальному кодексі у статті 441 є поняття «екоцид», яке визначається як «серйозне нанесення шкоди навколишньому середовищу». Є питання щодо того, кому можна це інкримінувати, як з ним працювати, є питання, чи дійсно за це притягають до відповідальності на практиці. Можливо варто ініціювати заміну цього поняття;
- та категорія, з якою треба працювати, - це злочини, що мають негативний вплив на навколишнє середовище;

- геноцид включає створення умов, що перешкоджають дітонародженню та розвитку певної національної групи, тому лише дотично це можна пов'язати з екологічною шкодою. Головний елемент при притягненні до відповідальності за геноцид - це наявність спеціального наміру, а його важко встановити;
- можливо включити аспект щодо екологічної шкоди в повідомлення до МКС, але як складову, а не основний елемент;
- є перспектива, що в майбутньому при розгляді злочинів проти міжнародного права будуть враховувати не тільки шкоду конкретним суб'єктам, але й шкоду об'єктам;
- арбітраж з морського права щодо Керченського мосту – найбільш практична справа для застосування.

Марина Медведєва, доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

- Довкілля є цивільним об'єктом, тому можна притягати до відповідальності;
- немає в історії прецедентів по притягненню до відповідальності за екологічну шкоду, але спроби подачі позовів були в контексті Югославії - звернення до міжнародного суду ООН проти керівників НАТО; були створені експертні групи, але не були притягнені до відповідальності, бо до відповідальності можна притягнути тільки якщо ця екологічна шкода була значною, широкомасштабною та довготривалою одночасно;
- для відстоювання української позиції, говорити про те, що злочини проти довкілля – це інструмент скоєння інших злочинів, насамперед, військових;
- є арбітражне провадження в рамках ЮНКЛОС (United Nations Convention on the Law of the Sea) щодо Керченського мосту, запобігання доступу української сторони до рибних ресурсів;
- можна говорити про порушення екологічних прав людини, що вже є усталеною концепцією;
- у лютому 2017 року ОБСЄ оприлюднила доповідь, куди включено висновки про те, що має місце порушення права на доступ до безпечної води;
- важливо сформулювати єдину консолідовану позицію або створити комісію з компенсації (така була сторена після вторгнення Іраку в Кувейт);
- війна не є підставою для того, щоб звільнити державу від виконання міжнародно-правових зобов'язань.

Світлана Андрущенко, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

- треба створити на базі існуючих органів інформаційний центр, який би збирав інформацію, до якого можна звернутися за консультативною і інформаційною допомогою;
- міжнародне співробітництво треба використовувати для висвітлення нашої позиції;
- на даному етапі Україні бракує розуміння, як виступати в рамках ЮНЕП й інших міжнародних організацій;
- має бути консолідована позиція України з якою можна виступати, яку можна координувати, з нею оперативно реагувати;
- українська сторона не використовує превентивну тактику, а просто реагує на дії Росії;
- публічна дипломатія МЗС поки що не використана максимально;
- треба проводити культурні заходи, виставки з висвітленням цього аспекту;
- Україна зараз головує в ОЧЕС, але не піднімає питання наслідків мілітаризації Криму, що є нашим прорахунком;
- треба використовувати конференції в рамках СІПРІ (наступного року має бути конференція в Бухаресті щодо мілітаризації Криму).

Рекомендації щодо державної політики України за результатами Круглого столу

“Міжнародно-правові аспекти наслідків військових дій на сході України та окупації Криму для довкілля України”

(15 листопада 2017 року, м.Київ)

Зважаючи на необхідність максимального використання найкращих міжнародно-правових практик для проведення моніторингової, інформаційно-роз'яснювальної, правозастосовчої, проактивної дипломатичної діяльності з міжнародними партнерами України і в рамках міжнародних організацій щодо нейтралізації та подолання екологічних загроз, ризиків і шкоди на тимчасово окупованих територіях України, в Криму та в окремих районах Донецької та Луганської областей, а також можливого притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності за шкоду, спричинену довкіллю України, внаслідок її агресії проти України, учасники Круглого столу ухвалили наступні рекомендації щодо вдосконалення державної політики:

1. Започаткувати розробку й поширення інформаційного контенту, а також Стратегії нейтралізації й подолання екологічних наслідків військових дій на сході України, окупації Криму та будівництва Керченського мосту на основі звітів державних установ, неурядових організацій та міжнародних структур, доведення до громадськості можливих ризиків і загроз таких дій Російської Федерації.
2. Посилити заходи з доведення до міжнародної громадськості наслідків військових дій екологічного характеру на сході України та анексії Криму Російською Федерацією, що мають транскордонний характер.
3. Сформулювати Консолідовану претензію та забезпечити її подальше представлення Російській Федерації через інститути Організації Об'єднаних Націй, включити в неї екологічну складову, зокрема, визначити поняття екологічної шкоди, завданої в результаті окупації Криму та військових дій на сході України.
4. Здійснити заходи, спрямовані на створення міжнародної моніторингової групи з питань екологічної безпеки із залученням представників ООН, ОБСЄ, уряду України, міжнародних правозахисних, екологічних

організацій з метою здійснення ефективного моніторингу стану об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, що розташовані в зоні АТО.

5. Здійснити заходи, спрямовані на створення міжнародної моніторингової групи з питань екологічної безпеки із залученням представників ООН, ОБСЄ, уряду України, міжнародних правозахисних, екологічних організацій з метою здійснення ефективного моніторингу стану об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, що розташовані в районах, наближених до Криму та в акваторіях Азовського та Чорного морів, Керченської протоки, затоки Сиваш.
6. У рамках компетенції Міністерства закордонних справ України та Міністерства екології та природних ресурсів України звернутися до ЮНЕП з метою отримання консультацій та технічної допомоги щодо постконфліктного моніторингу екологічної ситуації на Донбасі в рамках схваленої у 2016 р. резолюції «Захист довкілля в районах, уражених збройним конфліктом».
7. Сприяти ухваленню резолюцій міжнародних організацій щодо зобов'язань РФ як держави-окупанта з управління, збереження та непривласнення природних ресурсів і об'єктів культурної спадщини на окупованих територіях.
8. Закликати всі органи державної влади в межах їхньої компетенції працювати над доказовою базою щодо завдання РФ екологічної шкоди на території Криму, континентальному шельфі України та акваторії Чорного та Азовського морів у рамках арбітражного провадження відповідно до Додатку 7 Конвенції ООН з морського права, а також щодо завдання РФ екологічної шкоди на території Донецької та Луганської областей, а також ефективній та всеохоплюючій реалізації Стратегії відновлення та нейтралізації екологічних наслідків конфлікту на національному та міжнародному рівні в інтересах України та українського народу.